

srednjih šol (Breznik, Bajec, Kolarič, Rupel, Sovrè, Šolar), Ljubljana 1940, samo ustničnozobni v in dvoustnični ų, oba kot zveneča pripornika (§ 2, t. 5, preglednica). Isto ima Slovenska slovnica uredniškega odbora 1947 (§ 2, t. 2 a, b in 5 v preglednici).

V § 6 »Črka v« pa se tudi govori le o ustničnozobnem priporniku v (pred samoglasniki, pred r in l ter v skupini rvj) in dvoustničnem ų. V izrazu »dvoustnični ų« sta zapopadena dva Breznikova glasova: »dvoustnični w« in »soglasni ų«. Breznik obravnava »dvoustnični w« skupaj z »ustničnozobnim v«. Zato so se tudi neslovničarjem pojmi nekoliko zmešali.

Novi Slovenski pravopis 1950 pravi v § 81, da se pisani v »govori na koncu zloga (besede) kot ų (óųca, pràų, črų, vrųca); tudi v tujkah (áųto, arhíų); pred samoglasniki in pred r ga izgovarjamo kot ustničnozobni v: víti, védeti, váditi, vès (vəs), vóz; vréti, vráta, víť; prav tako še v skupini rvj (z vrvjo); »pred istozložnim l izreka omahuje med v in ų; pred istozložnim soglasnikom« (izvzet je l) »se v izgovarja ali kot ų ali kot u, kar je odvisno od zveze v govoru; pisano vdán govorimo (wdán ali udán)«.

Tukaj se torej v transkripciji nenadoma zopet pojavi znak za dvoustnični v (w), ki ga v razlagi še ni, kakor ga ne poznajo tudi slovnice od 1940 dalje. Zatorej ne bo odveč določneje ugotoviti izreko: Knjižna slovenščina rabi edinole ustničnozobni v in dvoustnični ų. Glas w poznajo samo narečja.

R. Kolarič

Lojze Zupanc

BELOKRANJSKA BESEDA

Oton Župančič je belokranjskemu jezikovnemu zakladu hvalo dolžan, če je tolikanj obogatil slovenski knjižni jezik. Govorica belokranjskih pripovedk je kratka, jedrnata in jasna. Naj jih pripoveduje pastir, pirnik na svatbi ali ženica na varki mrliča, vedno je tesno povezana z življenjem tistih, med katerimi živi. V njih je ohranjeno besedišče, ki dela naš jezik plastičen in pojoč. Stare besede, ki jih je papirnati jezik odrinil v pozabo, so nam pripovedke znova oživile ter s tem oplodile izraznost sodobnega slovenskega knjižnega jezika.

Pomudimo se ob nekaterih primerkih, za katere nikakor ne moremo trditi, da so v rabi zgolj kot lokalizmi, saj marsikaterega poznajo tudi druga narečja. Zares bi bilo škoda, če bi knjižni jezik zavrgel besede, kakor so n. pr. blago (živina), besnják (jezljivec), betičen (svoje glav), bodílj (pljučnica), buliti (mukati), burkljast (neroden), debèr (soteska), dobríchnik (dober človek), drežnjalo (sitnež), imenjāk, izrodek, kálanica (poleno), líčiti, locanja, mlamol (prepad), mokrc (deževni veter), kopinka (robida), grocelj (belo proso), škópnjak (snop), škopnjakov ritnik, otep, žito plenja, proso manejo menci ali menčevke, kopača (rovnica), rovača

(kramp), kupljenik (mernik), nástil, pášinec (pašnik), kravájček (hlebček), prôsci (snubci), pir (svatba), nakolenče (otroče), vrtánj (kolač), vuzem (velika noč), vigred, zlog drv (skladanica), bujati (bujno rasti), čreplje (črepinje), izjedljivec (izbirčnež), banávz (mojster skaza), lisjak bavka, samina (samota), sklednik, žličnik, zglávník (blazina in panjač), odhódnja (slovo), ogláv (urbas), pírav (trhel), pítoven (rejen), polník (korec), poprh (nova tanka plast snega), prekast (škilav), prócaina (košek), ajda gre v rdéselj, silák (močan človek), ptice ščerlé, švigelj (suh dolgin), otódi (ravnokar), úžgec (pokvarjeno vino), váruška (pestunja), véhavec (omahljivec), vigenj (kovaško ognjišče), zmeně (bastard), draga (dolina), jáhanec (jezdni konj), krpéli (cunje), matór (star), ostròg (tabor), práščiti (planiti), sničav (radoveden), skvóžnja (luknja), šivavec (krojač), veličav (bahat), palíska (prah v mlinu), kamen blunkne v vodo, besedun (govornik), celec (nepregažen sneg), izmlačenka (omlačeno žito), ljudína (velikan) itd. Župančičev jezik je zato tako lep in plastičen, ker uporablja tudi te prvine belokranjskega pogovornega jezika.

Boris Paternu

IZ ZGODOVINE SLOVENSKE LITERARNE KRITIKE

Nadaljevanje in konec

Kljub temu da je Trdina v svojem Pretresu precej skop v neposrednih teoretičnih opredelitvah do literarne umetnosti, lahko iz posameznih izjav dokaj otipljivo razberemo obrise nekaterih njegovih nazorov o bistvenih vprašanjih tega problema.

Vsekakor je važno — za tedanje miselnost še posebej važno — dejstvo, da je na vidnem mestu proglasil pesniško umetnost za estetsko kategorijo, ki naj bo v prvi vrsti podvržena oblikovno estetski presoji. Ta nazor izpoveduje neposredno pred zaključkom Pretresa, ko odločno obsoja izrazne ter oblikovne slabosti Tomanove rodoljubne poezije: »Kar zadene poetiški duh, bomo tudi zanaprej njegove zmožnosti priznali. Pa ta pesniški duh bi se bil imel po gotovih vodilih ravnati in se postav držati, katerim se noben izvrsten pesnik ne odreče. Notranji red in priličnost vnanje oblike je neobhodna potreba poeta. Zakaj pesništvo je lepoznavna vrednost, ki ne sme samo dobre misli razodevati, ampak mora te misli tudi v prijeten kalup dejati.« Skladno s to postavko, ki literarni umetnosti določa v prvi vrsti lepotna merila in posredno zavrača narodno budniška, je tudi njegovo mnenje o Jakobu Zupanu: »Zupan je bil namreč goreč Slovenec, ki je svoj narod tudi na vsako vižo v pesmih povzdigovati hotel. To bi bil on lahko po drugi poti storil, kakor je pa tista bila, ki jo je nastopil... Z Zupanom vred je imel večji del teh mož pesništvo za šalo, o kateri zamorejo svoje šale in burke uganjati.« Podobnih mest, ki ločijo »iskrenega domorodca« od pravega pesnika, ki torej zavračajo merila političnega utilitarizma in branijo prvenstvo lepotnih načel, bi lahko našli še več.